שאם היתה שקולה מברעת. ופ"ת נגלו הכי נמי מדמר' במסכת ר"ה (דף יח.) דלכ חסך מטה כלפי חסך כשהן שקולין וי"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים הוי כביעוני מצד מציאות דזרע לזיק גמור: **מתניתין** דעבדין ליה יום טב ויום ביש. פי' בקונט' מי שעושה מלוה יתירה להוי רובא זכיות מתקיין לו בעולם הזה יום טוב ונפרעים ממנו עוונותיו וזהו תיקון י"ט ולו לעס"ב ולכ שעוונותיו מרובים דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמין לו שכר מלוותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע רבא אמר פירוש לעולם כלשמן מעיקרא מטיבין לו כשכר פירות והקרן קיימת והך מתניתין דקתני מריעין לו רבי יעקב היא דאמר שכר מלוה כו' וקשה דאמרי הא מני רבי יעקב היא דאמר לעיל (ג) (ודליוס) על מעלי שמשא הוה מסמדר ס"ד לזיזוטיה פירוש שהיה דריוס עושה כל כמו להליל דניאל מגוב אריות אלמא מע"ג שהלילו על הערב קאמר קרא שהיו הלילו אלא מפקא להלילו מדכתיב לזיזוטי' ולא כתב ושיזביה ויעשה רובא זכיות מתקיין לו בעולם הזה יום טוב ונפרעים ממנו עוונותיו וזהו תיקון י"ט לו לעס"ב וכל שעוונותיו מרובים כאן להיות מתוקן לו יום רע רבא אמר פירוש לעולם כלשמן מעיקרא מטיבין לו כשכר פירות והקרן קיימת והך מתניתין דקתני מריעין לו רבי יעקב היא דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא דתניא רבי יעקב אומר אין לך בל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה בכיבוד אב ואם כתיב [1]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בשילוח הקן כתיב [2]למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה אלא למען ייטב לך [ה]לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך ודלמא [ו]לאו הכי הוה ר' יעקב מעשה חזא ודלמא מהרהר בעבירה הוה [ז]מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכתיב [3]למען תפוש את בית ישראל בלבם איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי [ח]עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור [ט]והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אין נזוקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע היזיקא וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב [4]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני אמר רב יוסף [י]אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי [יא]הוא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית[יב] המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר בעושה מצוה[יג] אמר ליה התם [יד]כגון שבא דבר [טו]עבירה לידו וניצול הימנה כי האי דרבי חנינא [טז]בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא עבדה היא מילתא ואיתסי ערק טשא בההוא בי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו בימא הוו מיתזקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

[ו]ארבע על ארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע שפיר אלא הכא משום נוי ואי נמי משום טרחא דשמעא היא: **מתני'** כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ: **גמ'** ורמינהי [ז]אלו [ח]דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים [ט]והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו [י]ותלמוד תורה כנגד כולם אמר רב יהודה הכי קאמר כל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבים לו ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה מכלל דהנך אפילו בחדא נמי אמר רב שמעיה [יא]לומר שאם היתה שקולה מברעת[יב] וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו ורמינהו כל שזכיותיו מרובין מעוונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת וכל שעוונותיו מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה אמר אביי מתניתין דעבדין ליה יום טב ויום ביש רבא אמר הא מני רבי יעקב היא דאמר [יג]שכר מצוה בהאי עלמא ליכא [יד]דתניא רבי יעקב אומר אין לך בל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה בכיבוד אב ואם כתיב [1]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בשילוח הקן כתיב [2]למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה אלא למען ייטב לך [ה]לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך ודלמא [ו]לאו הכי הוה ר' יעקב מעשה חזא ודלמא מהרהר בעבירה הוה [ז]מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכתיב [3]למען תפוש את בית ישראל בלבם איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי [ח]עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור [ט]והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אין נזוקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע היזיקא וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב [4]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני אמר רב יוסף [י]אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי [יא]הוא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית[יב] המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר בעושה מצוה[יג] אמר ליה התם [יד]כגון שבא דבר [טו]עבירה לידו וניצול הימנה כי האי דרבי חנינא [טז]בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא עבדה היא מילתא ואיתסי ערק טשא בההוא בי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו בימא הוו מיתזקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

ארבע מד' רוחות הערוגה. לס היה זורען בערוגה אחת ונשמר להניח באמצע שפיר אלא הכא משום נוי ואי נמי משום טרחא דשמעא היא: **מתני' העושה מצוה אחת.** מפרש בגמרא: **מטיבין לו.** משמע בהאי עלמא: **ונוחל את הארץ.** חיי העולם הבא: **גמ' אלו הן דברים הן.** הני [אין] אחריני לא. **אפילו בחדא.** והא רובא עונות נינהו. שקולה. שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות והיה במחצה מאלו מכריע כאילו רוב זכיות. **ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית.** לשון עזות. **המתורגמן.** שהיה זורע למאכלו ולמאכל התלמידים כי הוה ס"ד דמשום ערבוב הרי חייש לערבוב, והוה בעי לאוכוחי דאף במיני ירק איכא איסורא בזריעתן, ולא קמא ליה ההיא דאביי. והא דתנן וכו'. אביי דאקשי ליה ממתני' דתנן והכלאים מד"ס הוה ס"ד דמיירי בכל שני מינים ואפילו במיני ירק אף שבח"ל אין זריעתן אסורה אלא מד"ס, וס"ל נמי דהאי והכלאים ר"ל שאסור לזרען אפילו הכי קאמר דאסור מד"ס, דאלו אסור אכילתן תנן בהדיא בכלאים (פ"א) (פ"ח מ"א) כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. ושני ליה לא קשיא כאן בכלאי זרעים כאן בכלאי הכרם, כלומר דהא דתנן והכלאים מד"ס לאו במיני זרעים מיירי דמיני זרעים מותר לזרען בח"ל, כדאמרינן לעיל שדך למעוטי זרעים שבח"ל, ואפילו איסורא דרבנן לית בהו כדמסיק טעמא דהואיל ואפילו בארץ אם עבר וזרען מותרים באכילה לא גזרו בח"ל בזריעתן אלא בכלאי הכרם מיירי שאם זרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בח"ל אינו אלא איסורא דרבנן, וכן נמי איירי באיסור אכילתו שאם זרע בכרם מין אחד או מין ירק, אע"פ דבח"ל ליכא איסורא בזריעתן כדמסקינן קמי הכי, אפ"ה אסור בהנאה, ואע"פ שבארץ אינו אסור אלא מדרבנן, גזרו ואסרו הנאתו אפילו בח"ל. ואע"פ שזריעת מין אחד בכרם בארץ אסור ג"כ מדרבנן, דר' יאשיה לא אמר אלא אינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם, דמשמע דאינו חייב מלקות, הא איסורא מיהא איכא, לא גזרו לאסור אלא מין אחד בכרם בח"ל שגזרו עליו* איסור הנאה. זהו עיקר הפירוש. **לא אפירי בהנאה.** משום ריעשא נקט לה דהא אף באכילה מותרים דתנן רפ"ח [ג] כלאי הכרם אסורים מלזרוע ומלקיים ואסורים בהנאה, כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. **לא גזרו בהו.** לזרען. אשתכח השתא דהרכבת אילן אסור מן התורה אפילו בח"ל ואפילו אילן בירק או ירק באילן, דתנן פ"ק דכלאים [מ"ז] אין מביאין ירק (באילן) [בירק] ולא אילן באילן ולא אילן בירק ולא ירק באילן. ואם עבר והרכיב מותר בהנאה, כדאיתא בירושלמי בהדיא, דגרסינן התם פ"ק דכלאים עובד כוכבים שהרכיב אגוז על גבי אפרסקון אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל משם וחזור ונוטע במקום אחר. ע"כ. והוי דומיא דכלאי בהמה דתנן (פ"ח) [פ"ח מ"א] כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים ואין אסורין אלא מלהרביע. וכתב הר"ם [כלאים פ"א ה"י] שמותר לערב ולזרוע זרע שני מיני אילנות שלא נאסרו אלא בהרכבה וכן כתב שמותר [ג] זרע ירק וזרע אילן. כלאי הכרם אינו לוקה בזוריעתן אלא בארץ, והוא שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד או שני מינין של ירק כגון קנבוס ולוף, כדאיתא בהקומץ [מנחות טו, ב] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן. ותנן בכלאים פ"ה [מ"ח] כל מין זרעים אינן כלאים בכרם הקנבוס ר' טרפון אומר אינו כלאים בכרם וחכ"א כלאים, והקינדס כלאים בכרם ואמרינן בב"ר [כ, י] דדדר זה קינדס, ואסור בהנאה אפילו אם זרע בכרם מין אחד או מין ירק כדכתבינן. וכלאי זרעים בארץ אסור לזרען מן התורה ומותרים באכילה, ובח"ל מותר אף לזרען. **מתני'. מטיבין.** בהאי עלמא. **ונוחל את הארץ.** משמע חיי העה"ב. **גמ'. אלו דברים.** הני [אין] אחריני לא. **אפילו בחדא.** והא רובא עונות נינהו. שקולה. שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות והיה במחצה מאלו מכריע כאילו רוב זכיות.

*נראה דצ"ל לא אסרו לזרוע מין אחד בכרם בחו"ל אלא גזרו עליו וכו' (ד"ו).

עין משפט נר מצוה

תיז א סמג עשין יב: **תיח** ב מיי' פ"ג מהל' מ"ע הל' ג סמג עה טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח: **תיט** ג מיי' פ"ג מהל' תפוסה הלכה ב: **תכ** ד ה מיי' עה פ"ט הלכה ג:

מוסף תוספות

א. ואח"כ נוחל את הארץ דהיינו העולם הבא. ויעו"ש. ב. ואית דגרסי מתניתא דעבדי ליה יום טב ויום ביש ואברייתא קאי והכל עולה לפירוש אחד. תוס' הרש"ש.

תום' ר"י הזקן

בזרעונים או ממיני תבואה קאמר כגון חטה ושעורה או שני מיני ירק. [משארי משארין]. שהיה זורע למאכלו ולמאכל התלמידים כי הוה ס"ד דמשום ערבוב הרי חייש לערבוב, והוה בעי לאוכוחי דאף במיני ירק איכא איסורא בזריעתן, ולא קמא ליה ההיא דאביי. והא דתנן וכו'. אביי דאקשי ליה ממתני' דתנן והכלאים מד"ס הוה ס"ד דמיירי בכל שני מינים ואפילו במיני ירק אף שבח"ל אין זריעתן אסורה אלא מד"ס, וס"ל נמי דהאי והכלאים ר"ל שאסור לזרען אפילו הכי קאמר דאסור מד"ס, דאלו אסור אכילתן תנן בהדיא בכלאים (פ"א) (פ"ח מ"א) כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. ושני ליה לא קשיא כאן בכלאי זרעים כאן בכלאי הכרם, כלומר דהא דתנן והכלאים מד"ס לאו במיני זרעים מיירי דמיני זרעים מותר לזרען בח"ל, כדאמרינן לעיל שדך למעוטי זרעים שבח"ל, ואפילו איסורא דרבנן לית בהו כדמסיק טעמא דהואיל ואפילו בארץ אם עבר וזרען מותרים באכילה לא גזרו בח"ל בזריעתן אלא בכלאי הכרם מיירי שאם זרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בח"ל אינו אלא איסורא דרבנן, וכן נמי איירי באיסור אכילתו שאם זרע בכרם מין אחד או מין ירק, אע"פ דבח"ל ליכא איסורא בזריעתן כדמסקינן קמי הכי, אפ"ה אסור בהנאה, ואע"פ שבארץ אינו אסור אלא מדרבנן, גזרו ואסרו הנאתו אפילו בח"ל. ואע"פ שזריעת מין אחד בכרם בארץ אסור ג"כ מדרבנן, דר' יאשיה לא אמר אלא אינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם, דמשמע דאינו חייב מלקות, הא איסורא מיהא איכא, לא גזרו לאסור אלא מין אחד בכרם בח"ל שגזרו עליו* איסור הנאה. זהו עיקר הפירוש. **לא אפירי בהנאה.** משום ריעשא נקט לה דהא אף באכילה מותרים דתנן רפ"ח [ג] כלאי הכרם אסורים מלזרוע ומלקיים ואסורים בהנאה, כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. **לא גזרו בהו.** לזרען. אשתכח השתא דהרכבת אילן אסור מן התורה אפילו בח"ל ואפילו אילן בירק או ירק באילן, דתנן פ"ק דכלאים [מ"ז] אין מביאין ירק (באילן) [בירק] ולא אילן באילן ולא אילן בירק ולא ירק באילן. ואם עבר והרכיב מותר בהנאה, כדאיתא בירושלמי בהדיא, דגרסינן התם פ"ק דכלאים עובד כוכבים שהרכיב אגוז על גבי אפרסקון אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל משם וחזור ונוטע במקום אחר. ע"כ. והוי דומיא דכלאי בהמה דתנן (פ"ח) [פ"ח מ"א] כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים ואין אסורין אלא מלהרביע. וכתב הר"ם [כלאים פ"א ה"י] שמותר לערב ולזרוע זרע שני מיני אילנות שלא נאסרו אלא בהרכבה וכן כתב שמותר [ג] זרע ירק וזרע אילן. כלאי הכרם אינו לוקה בזוריעתן אלא בארץ, והוא שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד או שני מינין של ירק כגון קנבוס ולוף, כדאיתא בהקומץ [מנחות טו, ב] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן. ותנן בכלאים פ"ה [מ"ח] כל מין זרעים אינן כלאים בכרם הקנבוס ר' טרפון אומר אינו כלאים בכרם וחכ"א כלאים, והקינדס כלאים בכרם ואמרינן בב"ר [כ, י] דדדר זה קינדס, ואסור בהנאה אפילו אם זרע בכרם מין אחד או מין ירק כדכתבינן. וכלאי זרעים בארץ אסור לזרען מן התורה ומותרים באכילה, ובח"ל מותר אף לזרען. **מתני'. מטיבין.** בהאי עלמא. **ונוחל את הארץ.** משמע חיי העה"ב. **גמ'. אלו דברים.** הני [אין] אחריני לא. **אפילו בחדא.** והא רובא עונות נינהו. שקולה. שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות והיה במחצה מאלו מכריע כאילו רוב זכיות.

*נראה דצ"ל לא אסרו לזרוע מין אחד בכרם בחו"ל אלא גזרו עליו וכו' (ד"ו).

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים ה טז
2. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
3. לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם: יחזקאל יד ה
4. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַייָ בָּאתִי: שמואל א טז ב

מוסף רש"י

ארבע על ארבע רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד שמוך לקרן, ואחת באמצע. גרעין אחד, ופע"פ שכל אחד מקרנות שמוכין זה זה ואין ביניהם שיעור ג' טפחים ויוצקים זה מזה, אין כאן בית מיטמון, דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא ליהוי כבית המטמון, דהא בכלאים קפיד קרא, אבל ליעקה לן מייתינן מילתא בכלאי הכרם דאמרינן בתמורה (ב"ב כו.) זה סומך לגדל מכאן וזה סומך לגדל מכאן, ופע"ג דיניקי מתפלי, וכ"ש כאלו זרעים דרבנן דלא מיתיבין ליניקה, כדתנן גבי רגם טור וגבי שמי שורות (שבת פה:) והכי יש כאן היכר גדול, רוח זו זורעה לפון ולכוס זו זורעה מזרח ומערב, אבל אין זרע שמאלעי לזרעוני המזרח כדי שיקה לאין הכרקה שם היכר, ואי הוו מקרבי הוי ערבוב. והמפרש ז' גרעינין בד' הרוחות טועה, דאי הכרקה משום יניקה, ט' זרעונין יש לזרוע בו, ד' בד' הקרנות ואחת בכל רוח ורוח בתמצע ואחד בתמצע הערוגה ויש בין כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור יניקה, ופשיטא ואחד בכל אחד, הלכך לכל הרוח הוא מגיע עד סמוך לקרן ואפילו אין בין זרע לזרע שנזרע זה ג' טפחים לן, דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן בדפרישים (שבת פד:). **שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה.** כגון כבוד אב ואם ושלוח הקן, שלא תוכל להבין ממתן שכרה שתעתיד המתים להחיות (חולין קמב.). **לעולם שכולו טוב.** שאין בו לא היזק ולא יסורין שלא כעוסה (שם). דכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני (פסחים ח:). **המתורגמן.** סיפה עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הלכה מפי רבן גמליאל (ברכות כז:). **וכיבא.** ול"ג המוציאין ליתה ומוסיפין (לקמן פא.).